

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาการเคลื่อนไหวขององค์กรอิสระในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ : กรณีศึกษาชมรมนักนิยชมธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาการเคลื่อนไหวของชมรมนักนิยชมธรรมชาติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในประเทศไทย และวิธีการดำเนินงานในบริบทขบวนการทางสังคมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างประกอบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในกิจกรรมในการเคลื่อนไหวของชมรมนักนิยชมธรรมชาติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อสรุปปรากฏการณ์ที่มองเห็นปัญหาหลักการ กฎเกณฑ์ ซึ่งผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

สรุปผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของชมรมนักนิยชมธรรมชาติ

กลุ่มตัวอย่างสมาชิกชมรมนักนิยชมธรรมชาติในการศึกษาคั้งนี้ แบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ สมาชิกคณะกรรมการของชมรม และสมาชิกทั่วไป กลุ่มละ 5 คน รวมจำนวน 10 คน มีอายุตั้งแต่ 20-50 ปี การศึกษาขั้นต้นระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับราชการ ลูกจ้าง และธุรกิจส่วนตัว

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์คือ เป็นสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นสมาชิกมาเป็นระยะเวลาาน มีความหลากหลายทางอาชีพ อายุฐานะ และสามารถติดต่อได้สะดวก ในการเลือกแต่ละกลุ่มจะใช้วิธีการหาผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) แบบเชื่อมโยงเป็นลูกโซ่จากผู้ให้ข้อมูลหลักไปสู่คนต่อไป

2. การเคลื่อนไหวในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การเคลื่อนไหวของชมรมนักนิยชมธรรมชาติ เกิดจากการรวมกลุ่มของสมาชิกผู้มีเป้าหมายในการให้ความรู้พื้นฐานในการท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง และทำลายธรรมชาติน้อยที่สุด การรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันดำเนินงานในรูปแบบ เป็นการเคลื่อนไหวด้วยตนเองเพื่อขยายกลุ่มให้กว้างขึ้นบน พื้นฐานสิทธิของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในใช้สิทธิแสดงความคิดเห็นที่ไม่เห็นด้วยกับการทำงานของรัฐบาล ซึ่งชมรมนักนิยชมธรรมชาติมีแนวคิดว่า รัฐบาลไม่มีนโยบายใน

การให้ความรู้พื้นฐานด้านการอนุรักษ์แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป การทำงานของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมาเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมได้ในระยะยาว ชมรมจึงร่วมตัวกันเพื่อทำงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผ่านการจัดกิจกรรมภาคสนามที่เปิดโอกาสให้สมาชิกและเยาวชนได้เข้าไปสัมผัสธรรมชาติด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้สึกรักธรรมชาติ อันจะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกเพื่อการแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

การรวมกลุ่มเกิดจากความร่วมมือร่วมใจและการยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชมรมนิกนิยชมรมชาติดำรงอยู่ได้เป็นระยะเวลากว่า 20 ปี จากการศึกษาค้นคว้า สมาชิกภายในกลุ่มมีความสัมพันธ์กันที่แน่นแฟ้น ทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเป็นกันเองไม่มีความกดดันในการเข้าร่วมกิจกรรม

สมาชิกคณะทำงานเป็นสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะของอาสาสมัคร เป็นการดำเนินงานโดยไม่มีรางวัลผลตอบแทนในรูปแบบตัวเงิน แต่เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ คือ มีความมุ่งมั่นในการที่จะร่วมแรงร่วมใจกันทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแรงจูงใจส่วนบุคคลที่กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน

การเคลื่อนไหวโดยการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในการวางพื้นฐานเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณ เนื่องจากชมรมนิกนิยชมรมชาติเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่มีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย จึงไม่มีแหล่งเงินทุนที่จะให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง แต่ชมรมนิกนิยชมรมชาติมีความพร้อมในด้านทรัพยากรบุคคล คือ สมาชิกคณะทำงานของชมรมเข้ามาร่วมทำงานด้วยใจรัก ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวของสมาชิกส่งผลให้ชมรมนิกนิยชมรมชาติ มีความพร้อมด้านกำลังใจในการแสวงหาแนวทางเพื่อการดำเนินงานในการอนุรักษ์ได้อย่างต่อเนื่อง

3. วิธีการดำเนินงานในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ชมรมนิกนิยชมรมชาติใช้การให้ความรู้พื้นฐานด้านธรรมชาติวิทยา และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่สมาชิกและผู้สนใจทั่วไป โดยการจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนเพื่อให้ความรู้และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ศึกษาธรรมชาติในพื้นที่จริง และเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกผู้เป็นอาสาสมัครของชมรม ได้มีโอกาสทำงานเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในการจัดค่ายยังเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับเยาวชน ด้วยความเชื่อว่าถ้าได้มีโอกาสสัมผัสความสวยงามและมีโอกาสใช้ชีวิตในธรรมชาติ เยาวชนจะเกิดความตระหนักและรักธรรมชาติได้ด้วยตนเอง

วิธีการจัดกิจกรรมจะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านธรรมชาติวิทยา โดยมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขา เช่น พฤกษศาสตร์ นิเวศวิทยา และสิ่งแวดล้อม ศึกษาเป็นผู้ให้ความรู้เชิงวิชาการที่ถูกต้องแก่เยาวชน สำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปจะเป็นกิจกรรมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยการจัดทัศนศึกษาในสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ระหว่างการเดินทางจะมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญบรรยายให้ความรู้เชิงวิชาการเพื่อให้ความรู้

การดำเนินงานภายในชมรมนิกนิยชมรมชาติ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมตามความสมัครใจและความชอบส่วนบุคคล สมาชิกมีส่วนร่วมช่วยเหลือในบางกิจกรรมหรือทุกกิจกรรมได้ตามเวลาของแต่ละบุคคล

ระบบโครงสร้างเป็นลักษณะไม่เป็นทางการเป็นแบบประชาธิปไตย สมาชิกสามารถเสนอความคิดสร้างสรรค์ได้โดยใช้หลักการ ใช้เหตุและผลเพื่อตัดสินใจในแต่ละขั้นตอน การจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งจะใช้บริการประชุมร่วมกันเพื่อหาข้อยุติ วางแผนงาน และแบ่งหน้าที่การรับผิดชอบ ตลอดจนเตรียมความพร้อมการทำงานร่วมกัน

มีประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่ไม่มีการติดตามประเมินผลจากการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งว่าก่อให้เกิดประโยชน์อย่างไรต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารเป็นวงจำกัดเฉพาะสมาชิกและหน่วยงานบางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชมรม ไม่มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ มีเพียงวารสารภายในของชมรมนิกนิยชมรมชาติเท่านั้น

อภิปรายผล

1. การเคลื่อนไหวในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สมาชิกชมรมนิกนิยชมรมชาติมีแนวคิดตรงกันว่า มนุษย์เป็นผู้มีส่วนในการทรัพยากรร่วมกัน การเคลื่อนไหวในการอนุรักษ์จำเป็นที่จะต้องมีการให้ความรู้พื้นฐานในด้านธรรมชาติวิทยา และเปิดโอกาสในการเข้าไปสัมผัสธรรมชาติ โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์มีความรักธรรมชาติ ถ้ามีโอกาสได้เข้าไปสัมผัสก็จะเกิดความตระหนักได้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องโลกทัศน์ทางสิ่งแวดล้อมคำที่พระธรรมปิฎก (2541) กล่าวไว้ว่า

ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ต้องให้มนุษย์มีความสุขในการอยู่กับธรรมชาติ เมื่อมนุษย์มีความสุขที่จะอยู่กับธรรมชาติก็จะเกิดความรู้สึกรักธรรมชาติโดยไม่ต้องบังคับ ไม่ต้องชักชวนคนที่มีความสุขกับธรรมชาติก็จะรักธรรมชาติเอง

การเคลื่อนไหวของชมรมนิกนิยชมรมชาติ เกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มคนผู้มีความต้องการในการบรรลุเป้าหมายเดียวกัน เป็นลักษณะหนึ่งของปรากฏการณ์ที่เรียกว่าขบวนการ

เคลื่อนไหวทางสังคม การเกิดขึ้นของชมรมนักนิยมธรรมชาติ สอดคล้องกับการเกิดขึ้นของขบวนการสิ่งแวดล้อมในโลกอุตสาหกรรมตะวันตก ที่มีจุดกำเนิดคล้ายคลึงกัน คือ

- ภาระหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องปกป้องรักษาธรรมชาติ ไม่ให้ธรรมชาติถูกทำลายขำยี้เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ

- เป็นขบวนการที่ให้ค่านิยมสูงในการดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย

จากการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวของชมรมนักนิยมธรรมชาติ เกิดขึ้นโดยไม่มีกรรับแบบอย่างใด ๆ จากขบวนการสิ่งแวดล้อมในโลกอุตสาหกรรมตะวันตกจึงมีแนวคิดที่ขัดแย้งในด้านแนวทางการเคลื่อนไหว ชมรมนักนิยมธรรมชาติไม่เห็นด้วยกับการเรียกร้องโดยวิธีการประท้วง ต่อต้านอย่างรุนแรง แต่จะใช้สันติวิธี โดยการดำเนินงานตามแนวทางที่เห็นว่าเหมาะสม ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากการเคลื่อนไหวของขบวนการสิ่งแวดล้อมในโลกอุตสาหกรรมตะวันตก

ชมรมนักนิยมธรรมชาติจะทำงานในเชิงบวก เน้นการให้ความรู้เป็นหลัก เช่น จากกรณีการสร้างเขื่อน ทางชมรมจะให้ความรู้โดยทำความเข้าใจแก่สมาชิกและเยาวชน โดยจะอธิบายถึงความสำคัญและความจำเป็นของเขื่อนว่า ส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันของทุกคน แต่ในการสร้างเขื่อนก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ แนวทางการแก้ไขที่ชมรมจะนำเสนอ คือ การใช้พลังงานอย่างประหยัดเพื่อให้ความต้องการในการเพิ่มกำลังการผลิตพลังงานลดลง จะไม่มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องแบบรุนแรงเช่นการเคลื่อนไหวขององค์กรในต่างประเทศ

สุวิทย์ รุ่งวิสัย (2541) อธิบายกรอบแนวคิดของขบวนการเคลื่อนไหวในแง่มุมมองของการเรียกร้องทางการเมือง โดยกล่าวถึงการเคลื่อนไหวภายใต้ความกดดันที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองและสังคมในวงกว้าง ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาชมรมนักนิยมธรรมชาติ ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวโดยสันติวิธี

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการท่านหนึ่ง ได้อธิบายว่า เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนผู้มีความชอบและอุดมการณ์ร่วมกัน ผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกส่วนใหญ่มีพื้นฐานความชอบในการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบการเดินป่า เมื่อเห็นว่าชมรมนักนิยมธรรมชาติมีการจัดกิจกรรมดังกล่าวจึงเข้าร่วมเป็นสมาชิก เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมส่วนบุคคลไม่มีจุดประสงค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมแต่อย่างใด ซึ่งต่างไปจากการรวมตัวในทางการเมือง

การรวมตัวเพื่อจัดตั้งเป็นชมรมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เป็นลักษณะของขบวนการทางสังคม จากคำอธิบายของ วรณี พุดติถาวร (2530) ซึ่งได้อธิบายว่า เป็นขบวนการสังคมในแง่มุมมองของการศึกษาพฤติกรรมร่วมกัน ซึ่งประชาชนได้เข้าร่วมในการเคลื่อนไหวเพื่อจะกระทำการบางอย่างในการสนับสนุน หรือคัดค้านการเปลี่ยนแปลงในกลุ่ม สังคม หรือโลกที่เขาเป็นส่วนหนึ่ง

จากการศึกษาการเกิดขึ้นของชมรมนักเรียนมัธยมศึกษาเป็นการเกิดขึ้นตามคำอธิบายของวอร์ธี พฤติถาวร (อ้างแล้ว) แต่มีข้อแตกต่างในเรื่องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของบุคคลรุ่นต่อมา ซึ่งจากการศึกษาพบว่าสมาชิกทั่วไปที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมไม่มีความต้องการเพื่อการรวมตัวกัน ดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์ในระยะแรก แต่จะเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมแล้ว

ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดปทัสถานทางสังคม ซึ่งพิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ (2522) อธิบายว่า เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ เพราะสมาชิกกลุ่มมีหลักยึดซึ่งจะเป็นหลักปฏิบัติร่วมกันให้การแสดงออกของสมาชิก สอดคล้องกับแนวทางของกลุ่ม และได้รับการยอมรับจากสมาชิกท่านอื่นในกลุ่มนั้น อธิบายได้ว่าสมาชิกผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกแม้จะไม่มีความต้องการในการเข้าร่วมเพื่อการอนุรักษ์ แต่เมื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิกแล้ว ชมรมมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความรู้เพื่อการอนุรักษ์ สมาชิกย่อมเกิดความคล้อยตามและปฏิบัติตามแนวทางของชมรมเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชมรมและได้รับการยอมรับจากสมาชิกท่านอื่นว่ามีพฤติกรรมคล้ายคลึงกัน

สมาชิกคณะกรรมการท่านหนึ่งได้อธิบายเพิ่มเติมว่า เมื่อเราเข้าร่วมเป็นสมาชิกแล้ว เป็นความรู้สึกในลักษณะตัวแทนของชมรม จะไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการกระทำของคนใดเพียงคนหนึ่ง การกระทำของสมาชิกจะเป็นเสมือนภาพโดยรวมของชมรมทั้งหมด เมื่อมีการรับสมาชิกใหม่ก็มีความคาดหวังบางส่วนว่า สมาชิกใหม่ควรมีการเรียนรู้และปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางของชมรม ควรเรียนการปฏิบัติตนเมื่อร่วมเดินทางศึกษาธรรมชาติ ควรมีการเรียนรู้ว่าควรแต่งตัวอย่างไรให้กลมกลืน เรียนรู้การใช้ชีวิตที่กลมกลืนเช่น เมื่อเข้าป่าไม่ควรส่งเสียงดัง ไม่ควรรบกวนธรรมชาติ และในการเข้าร่วมกิจกรรมโดยเฉพาะการจัดค่ายเยาวชน สมาชิกใหม่ ๆ ควรเรียนรู้อการปฏิบัติตนโดยการแสดงออกให้เหมาะสม

กรอบแนวคิดของวอร์ธี พฤติถาวร (อ้างแล้ว) ยังมีความสอดคล้องกับการรวมตัวเพื่อก่อตั้งเป็นชมรมนักเรียนมัธยมศึกษา กล่าวคือ วัตถุประสงค์และเหตุผลของการก่อตั้งชมรม ตลอดจนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เกิดจากความต้องการร่วมกันกระทำการอย่างเดียวกัน คือ การให้ความรู้พื้นฐานในการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการปูพื้นฐานการอนุรักษ์แก่สมาชิกและเยาวชน เป็นความต้องการร่วมกันที่จะจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการอนุรักษ์และสร้างแนวทางการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติมากขึ้น

อย่างไรก็ดี ภารกิจของชมรมมีความแตกต่างจากกลุ่มขบวนการทางสังคมอื่น เนื่องจากเป็นแนวทางของขบวนการทางสังคมแนวใหม่ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2540) ที่ทำการศึกษากลุ่มเคลื่อนไหวเรียกร้องแนวใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยสรุป ข้อสังเกตของการเคลื่อนไหวดังกล่าวไว้ว่า

- เป้าหมายการเคลื่อนไหวไม่ต้องการช่วงชิงอำนาจรัฐ แต่ต้องการสร้างค่านิยมความหมายใหม่ ให้กับกรอนุรักษัรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการนำเสนอมุมมองใหม่ต่อธรรมชาติ

- การจัดองค์กรเป็นแบบกว้างและหลวมในรูปของเครือข่ายโยงใยมากกว่าการจัดแบ่งตามสายการบังคับบัญชาแบบระบบราชการ ไม่มีผู้นำที่เป็นทางการไม่มีการรวมศูนย์อำนาจแต่ละสาขา แต่ละกลุ่มจะเคลื่อนไหวโดยอิสระ บนฐานของประเด็นเรื่องการอนุรักษัรรมชาติร่วมกัน การรวมกลุ่มเป็นเรื่องของจิตสำนึกส่วนบุคคลที่ต้องการอนุรักษัรรมชาติไม่ใช่รวมกลุ่มบนฐานของผลประโยชน์ส่วนตัว เป็นลักษณะของการรวมตัวแบบใหม่

อย่างไรก็ดี ในการศึกษาพบข้อสังเกตในองค์ประกอบของชมรมนักนิยชมธรรมชาติ จากแนวคิดของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ของสุวิทย์ รุ่งวิสัย ที่กล่าวถึงการรวมกลุ่มที่จะถือว่าเป็นขบวนการทางสังคมได้ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีความร่วมมือร่วมใจยอมรับกันและกัน ในกลุ่ม ต้องมีความสำนึกผูกพันต่อกลุ่มและภารกิจของกลุ่มอย่างมั่นคง มีความพร้อมที่จะปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะบรรลุเป้าหมาย มีอุดมการณ์คือความมุ่งมั่นใฝ่ฝันถึงภาวะที่ดีเลิศ และความเจริญก้าวหน้า

จากการศึกษาพบว่า ชมรมนักนิยชมธรรมชาติ แม้จะมีหลักเกณฑ์ในการยึดถือปฏิบัติคือวัตถุประสงค์ของชมรมเป็นแนวทางในการดำเนินงาน แต่เป้าหมายของการรวมกลุ่มไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน เนื่องจากสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันไป บางคนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเป็นหลัก บางคนเข้าร่วมกิจกรรมเพราะเพื่อนชวน บางคนเข้าร่วมเพราะมีอุดมการณ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัตถุประสงค์ที่หลากหลายของการเข้าร่วมเป็นสมาชิคนั้น ส่งผลให้มีการเข้าออกหมุนเวียนสมาชิก การขยายตัวในด้านจำนวนไม่แตกต่างจากอดีตมากนัก เนื่องจากเมื่อมีผู้สมัครเป็นสมาชิกก็มีการออกจากการเป็นสมาชิกเช่นกัน คณะกรรมการท่านหนึ่งได้ให้เหตุผลว่า สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมแล้วไม่ชอบหรือไม่มีความประทับใจก็จะเข้าร่วมกิจกรรมน้อยลงจนขาดการติดต่อไป แต่สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอก็มีจำนวนมาก สมาชิกที่ห่างหายไปมีหลายสาเหตุ บางคนมีภาระหน้าที่การงาน และภาระทางครอบครัวไม่มีเวลาว่างพอจะเข้าร่วมกิจกรรม

เมื่อการรวมตัวไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ความพร้อมที่ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายจึงมีข้อจำกัด เนื่องจากการทำงานไม่มีการติดตามประเมินผล จึงไม่สามารถสรุปได้ว่าประสบผลสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่การที่ชมรมสามารถดำรงอยู่ได้เป็นอิทธิพลกลุ่มคือ เมื่อมีการรวมกลุ่มขึ้นมาจะมีพฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่ม ซึ่งแสงสุรีย์ ลำอังก์กุล (2534) อธิบายว่า เมื่อเราเข้าไปสังกัดกลุ่มใด ๆ ย่อมต้องการการสนองตอบความต้องการของตนเอง สมาชิกผู้เข้าร่วมชมรมย่อมมีความต้องการหรือความมุ่งมั่นที่จะได้รับการตอบสนองจาก

กลุ่มที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก จากการศึกษาได้ข้อมูลจากสมาชิกทั่วไปว่า เมื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรม แล้วได้ท่องเที่ยวในสถานที่ๆเข้าถึงได้ยากไม่มีการจัดนำเที่ยว จึงมีความรู้สึกว้าถ้าเข้าร่วมเป็นสมาชิกก็จะสามารถท่องเที่ยวในสถานที่ที่อยากไปแต่ไม่สามารถไปได้ เพราะในบางพื้นที่ที่มีธรรมชาติที่สมบูรณ์และมีความเปลวบางจะไม่อนุญาตให้มีการเข้าไปท่องเที่ยว นอกจากจะเป็นการเข้าไปศึกษาวิจัย ลักษณะการเดินทางของชมรมเป็นการเดินทางในเชิงศึกษาธรรมชาติจะได้รับอนุญาตให้เข้าไปพื้นที่นั้น ๆ ได้

2. วิธีการดำเนินงานในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ชมรมนักษิณธรรมชาติใช้วิธีการดำเนินงานในการให้ความรู้พื้นฐานแก่สมาชิกและผู้สนใจผ่านการจัดกิจกรรมภาคสนาม โดยการจัดค่ายเยาวชน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การประชุมสมาชิกเพื่อให้ความรู้เชิงวิชาการ

ชมรมนักษิณธรรมชาติเน้นการจัดกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกให้แก่สมาชิกและผู้สนใจทั่วไป ซึ่งวิธีการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ วราพร ศรีสุพรรณ (2539) เสนอว่า จะต้องสร้างทัศนคติใหม่ให้มนุษย์เห็นว่าทุกคนเป็นผู้ใช้ทรัพยากรร่วมกัน เป็นผู้อยู่อาศัยร่วมกาลเวลาแห่งปัจจุบัน จึงควรมีทัศนคติใหม่ที่ทำให้คุณค่าในการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันและคำนึงถึงสิทธิในการใช้ทรัพยากรของคนรุ่นต่อไป

วิธีการดำเนินงานของชมรมนักษิณธรรมชาติ มีความสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ ซึ่งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2534) ได้เสนอว่า การให้การศึกษาคณะแพทยศาสตรบัณฑิต จากพื้นฐานของความเชื่อที่ว่ามนุษย์คือตัวการสำคัญที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงควรเริ่มต้นกับมนุษย์ก่อน เพื่อให้เกิดความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ต่อสิ่งแวดล้อม รูปแบบของการศึกษาจะต้องมีลักษณะเสริมสร้างทัศนคติ ความคิดความเข้าใจและรู้จักตนเอง รู้จักสังคมและสภาพแวดล้อมที่ตนเองมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ชมรมนักษิณธรรมชาติจะยึดหลักการและวัตถุประสงค์ของชมรมเป็นหลักในการจัดกิจกรรม สมาชิกจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรมจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายได้ โดยวิธีการประชุมร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปโดยใช้เหตุและผลตามหลักการของชมรมเป็นเครื่องตัดสินใจ ลักษณะการจัดกิจกรรมจากอดีตถึงปัจจุบันจึงมีการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดตามความเหมาะสม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นสมาชิกชมรมนักษิณธรรมชาติอธิบายว่า แต่เดิมกิจกรรมจะแยกประเภทโดยสิ้นเชิง ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะมีการกำหนดแนวทางการศึกษาแต่ละครั้งว่าจะศึกษาเรื่องใดเป็นหลักก็จะมีวิทยากรผู้มีความรู้ความชำนาญเฉพาะเรื่องนั้น ๆ บรรยายในระหว่างการเดินทาง เช่น การเดินป่าเพื่อศึกษาเฉพาะพันธุ์ไม้ในพื้นที่นั้น ๆ แต่ปัจจุบัน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นการศึกษาธรรมชาติที่อยู่รอบตัวทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ระหว่างทางพบเห็นสิ่งใดก็จะนำมาบรรยายให้ความรู้ในภาพรวมถึงความสัมพันธ์ทั้งระบบ

ลักษณะการจัดกิจกรรมของชมรมนิกนิยชมธรรมชาติ จากการศึกษาพบว่ามีความสอดคล้องกับทฤษฎีปทัสดานทางสังคมและการคล้อยตาม เนื่องจากสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสนใจแตกต่างกันออกไป แต่การเข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่มคนจำนวนมาก ก่อให้เกิดพฤติกรรมคล้อยตามความสนใจของสมาชิกโดยรวม แม้จะมีความสนใจน้อยหรือไม่สนใจในกิจกรรมนั้นเลยก็ตาม

พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ และคณะ (2522) อธิบายถึงความสำคัญของกลุ่มต่อชีวิตและบุคคลว่ามีความสำคัญมากน้อยตามลักษณะส่วนบุคคล ถ้ากลุ่มแสดงออกให้บุคคลมองเห็นว่าเชี่ยวชาญและทำให้ข้อมูลที่มีคุณค่า คือทำให้ประหยัดเวลาในการปรับตัวหรือได้กำไรชีวิตอื่น ๆ และชุมชนนั้นน่าเชื่อถือ บุคคลมักจะคล้อยตามกลุ่มนั้น ไม่ว่าเขาจะมองเห็นได้ด้วยตนเองหรือจากการเล่าต่อกันมา

ชมรมนิกนิยชมธรรมชาติ มีลักษณะการจัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้เข้าร่วมในแต่ละกิจกรรมไม่มีความรู้สึกเบื่อหน่ายและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ การให้ข้อมูลเชิงวิชาการระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในธรรมชาติ ส่งผลดีต่อการจดจำและการนำไปใช้ แตกต่างจากการให้ความรู้เช่นการสอนในสถาบันการศึกษา ประกอบกับการได้เปลี่ยนสถานที่ในการจัดกิจกรรมไปตามความเหมาะสม มีความหลากหลายไม่จำเจ ทำให้สมาชิกสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ การจัดกิจกรรมที่ไม่เฉพาะเจาะจงสถานที่ใดเพียงที่เดียว แต่เป็นการเดินทางไปยังสถานที่ที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติทั่วประเทศ และเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถตัดสินใจด้วยตนเองในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง เป็นการให้ข้อมูลแก่กลุ่มคนที่หลากหลาย

จากการศึกษาพบว่า ชมรมนิกนิยชมธรรมชาติมีวิธีการดำเนินงานแบบไม่เป็นทางการเครือข่ายภายในเป็นระบบ โยงใยสมาชิกสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ตามความต้องการ เนื่องจากเป็นลักษณะการทำงานแบบอาสาสมัคร สมาชิกขณะทำงานจะไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ เลย การดำเนินงานของชมรมนิกนิยชมธรรมชาติจึงมีข้อจำกัดเรื่องเวลาของสมาชิกแต่ละคน ประกอบกับเป็นองค์กรเอกชน ที่ไม่มีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย จะไม่สามารถออกใบเสร็จให้แก่ผู้บริจาคเงินช่วยเหลือการจัดกิจกรรมของชมรมได้ จึงเป็นข้อจำกัดด้านงบประมาณ วิธีการทำงานไม่มีการขยายหรือเปลี่ยนเป็นองค์กรเอกชนที่เป็นนิติบุคคล ในประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับวิธีการของขบวนการทางสังคมที่ ไชยรัตน์ เจริญสินโอสการ (2540) เป็นการจัดองค์กรแบบกว้างและหลวมในรูปแบบเครือข่ายโยงใยมากกว่าการจัดแบ่งตามสายการบังคับบัญชา ไม่มีผู้นำเป็นทางการไม่มีการรวมศูนย์อำนาจแต่ละสาขา แต่ละกลุ่มจะเคลื่อนไหวโดยอิสระ

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาพบว่าควรตระหนักถึงผลต่อกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการท่องเที่ยว แม้จะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติ แต่การจัดกิจกรรมของชมรมนักเรียนชมรมชาติไม่สามารถควบคุมผลกระทบที่ตามมาได้ การนำภาพหรือรายละเอียดของธรรมชาติที่มีความสวยงามนำเสนอผ่านวารสารของชมรม อาจก่อให้เกิดความต้องการที่จะเข้าไปท่องเที่ยวมากขึ้นกว่าเดิม และส่งผลกระทบต่อทรัพยากรที่มีความเปราะบางได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

มีข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ที่เป็นประเด็นสำคัญต่อการกำหนดหัวข้อข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการขององค์กรอิสระในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อไป ดังนี้

1. รัฐบาลควรให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมขององค์กรอิสระที่เป็นประโยชน์ต่อการวางพื้นฐานในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการสนับสนุนการทำงานขององค์กรอิสระและที่สำคัญคือการประสานงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมบทบาทขององค์กรอิสระในการดำเนินงานในชั้นตอนที่รัฐบาลไม่สามารถดำเนินการได้

2. ภาครัฐและองค์กรเอกชนควรสนับสนุนเครือข่ายสิ่งแวดล้อมในระดับเยาวชน โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายเพื่อการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนจนถึงอุดมศึกษา เพื่อให้เยาวชนมีโอกาสได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในการจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

3. ภาครัฐควรสนับสนุนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีการวางแผนระยะยาวผ่านหลักสูตรด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา ให้เป็นหลักสูตรภาคบังคับที่เยาวชนต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การปลูกจิตสำนึกเป็นไปอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการเคลื่อนไหวขององค์กรอิสระในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในภาพรวมเท่านั้น มิได้ศึกษาถึงวิธีการเคลื่อนไหวขององค์กรอิสระ แรงจูงใจของสมาชิก และปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานองค์กรอิสระแห่งนี้ ในขณะที่องค์กรแห่งนี้มีการรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล มีความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคลที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ดังนั้นจึงควรทำการศึกษาแนวคิดและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกผู้เข้า

ร่วมขบวนการ ผลจากการดำเนินงานของชมรมนักนิยมนิยมธรรมชาติ ว่าส่งผลต่อการอนุรักษ์ในระดับ
ใด และการเคลื่อนไหวขององค์กรอิสระมีบทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างไรเป็นรูปธรรม
โดยวิธีการใด

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University